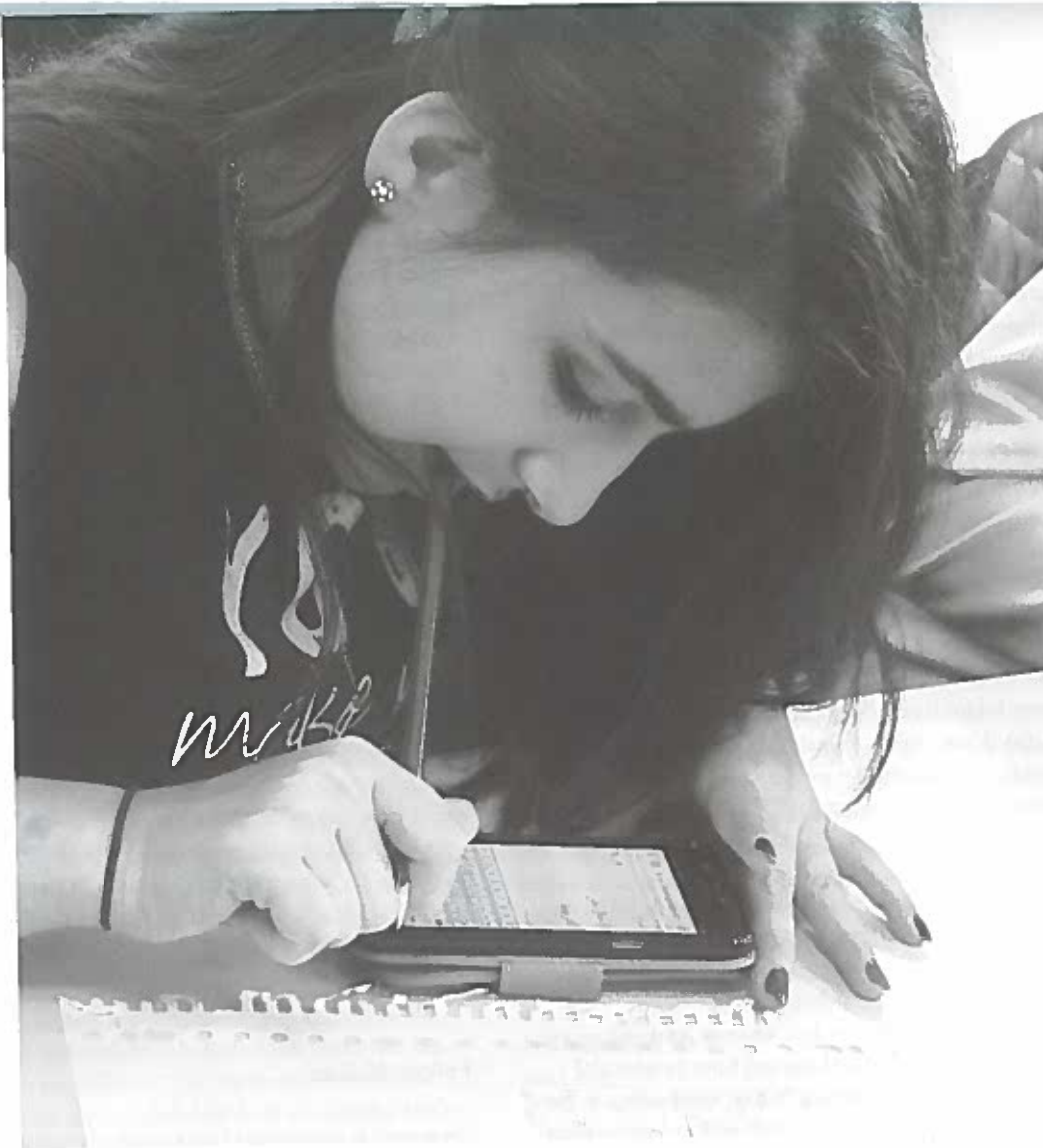

Op LesOnline werd al eerder een artikel gepubliceerd over de moedertaalspecifieke handleidingen: Marleen Berkhout. Laten we het mogelijk én makkelijk maken. Moedertaalspecifieke handleidingen in ontwikkeling. Les 199, '16.

dec '17

26

Les 204

Kijk, in jouw taal doen ze het zo!

T1-specifieke problemen in het Nt2-onderwijs

In het Nt2-onderwijs is veel aandacht voor de alom bekende struikelblokken van het Nederlands: de of het, het woordje er, de uitspraak van de g en de ui. Terecht, want dit zijn problemen waar álle leerders tegenaan lopen. Maar leerders hebben daarnaast nog problemen die voortkomen uit een verschil tussen het Nederlands en hun eerste taal. Taalkundigen van de Universiteit Utrecht ontwikkelen een app met vergelijkingen tussen diverse moedertalen en het Nederlands, inclusief lesmateriaal. Daarmee kunnen docenten snel meer te weten komen over de specifieke uitdagingen van hun cursisten en ze een stapje verder helpen. Op het Lescongres presenteerde Sterre Leufkens de app (in ontwikkeling).

Nt2-docenten vinden het moeilijk problemen die voortkomen uit een verschil tussen het Nederlands en de eerste taal te verhelpen. Je kunt immers niet alle moedertalen van je cursisten kennen. Ze hebben behoefte aan meer kennis over T1-specifieke leerproblemen, maar geen tijd om de taalwetenschappelijke boeken in te duiken.

T1-specifieke problemen

Veel cursisten lopen bij het leren van Nederlands tegen problemen aan die verklaarbaar zijn vanuit hun moedertaal. Zo kent het Turks bijvoorbeeld geen onderscheid tussen 'hij' en 'zij', terwijl dat in het Nederlands wel bestaat – iets waar veel docenten zich niet van bewust zijn. Moedertaalsprekers van het Turks hebben hierbij extra instructie en oefening nodig, terwijl hun mede-cursisten met andere moedertalen geen problemen hebben met dit thema. Zo brengt iedere eerste taal zijn eigen problemen met zich mee.

Dergelijke moedertaalspecifieke leerproblemen komen weinig aan bod in Nt2-lesmethodes en Nt2-lessen. Een eerste oorzaak daarvan is de taalkundige traditie waarin veel methodes zijn geschreven en docenten zijn opgeleid. Die traditie gaat uit van de theorie dat Nt2-leerders algemene verwervingsstrategieën hanteren. De rol van de T1 in dit proces zou verwaarloosbaar zijn. Onder andere Ineke van de Craats toonde aan dat het wel degelijk noodzakelijk is om naar de T1 te kijken, om het proces van tweedetaalverwerving van het Nederlands goed te begrijpen. In een artikel in Les uit 2004 laat ze bijvoorbeeld zien dat moedertaalsprekers van het Turks fouten maken met de woordvolgorde ('Osman boek lezen'), fouten die sprekers van het Marokkaans-Arabisch niet maken ('Osman lezen boek'). Dat begrijp je meteen, als je bedenkt dat de woordvolgorde in het Marokkaans-Arabisch identiek is aan de Nederlandse, wat hoofdzinnen betreft.

Zo kent het Turks bijvoorbeeld geen onderscheid tussen 'hij' en 'zij'

Naast de taalkundige traditie is er ook een praktische oorzaak voor het gebrek aan aandacht voor T1-specifieke leerproblemen: docenten kunnen simpelweg niet op de hoogte zijn van alle verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlands en de eerste taal van hun cursisten. Een lesgroep met cursisten met tien verschillende moedertalen is geen uitzondering, en een jaar later kan de samenstelling van de groep weer totaal an-

ders zijn. Als er al een grammatica bestaat waarin een specifieke taal met het Nederlands wordt vergeleken, is die vaak erg uitgebreid en geschreven voor een taalkundig geschoold publiek. Zo'n contrastieve grammatica vereist voor de meeste Nt2-docenten te veel tijd en (zelf)studie.

Het is jammer dat bruikbare contrastieve grammatica's ontbreken, want zulke analyses zijn wel degelijk behulpzaam in het Nt2-onderwijs. Dit blijkt uit de praktijkervaringen van Nt2-docenten zelf. Docenten die werken met door Utrechtse masterstudenten ontwikkelde contrastieve analyses vertelden ons bijvoorbeeld het volgende.

'Het is nuttig om tijdens de les uit te kunnen leggen wat het verschil is in de grammatica van het Nederlands en de oorspronkelijke taal van de cursist. Dit helpt de cursist om de doeltaal beter te kunnen doorgronden.'

'Door de kennis van de eerste taal van de cursist is het mogelijk om fouten en moeilijkheden snel op te sporen. Het benoemen van de verschillen tussen beide talen werkt verhelderend voor zowel de docent als de cursist. Daardoor is het eenvoudiger om in het leerproces in te zoomen op specifieke onderdelen.'

Deze ervaringen worden ondersteund door taalkundig onderzoek. Zo ontdekten onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam dat Nederlands lerende kinderen gebaat zijn bij het benoemen van overeenkomsten met hun eerste taal. Als hun leerkracht expliciet zei: 'Dit werkt in jouw taal hetzelfde', lukte het ze beter om de bewuste structuur in het Nederlands toe te passen. Nt2-docenten zouden dus gebaat zijn bij goed toegankelijke kennis over verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlands en de eerste talen van hun cursisten, om hun onderwijs efficiënter en effectiever te maken.

Moedertaal in Nt2

Om in deze behoefte te voorzien, ontwikkelen wij een app met vergelijkingen van het Nederlands en een aantal migrantentalen. Docenten kunnen in de app klikken op de eerste taal van hun cursist en zien dan direct een top tien van belangrijke verschillen met het Nederlands. Wie op zoek is naar meer verschillen, overeenkomsten, of naar meer technische en gedetailleerde informatie, kan doorklikken. Om de leerproblemen die uit de taalverschillen voortkomen te verhelpen, zal de app ook lesmateriaal bevatten.

De basis voor de contrastieve analyses wordt gevormd door Nt2-handleidingen, geschreven door masterstudenten van de Universiteit Utrecht.¹ Zoals eerder gezegd zijn deze analyses al getest door Nt2-docen-

ten, die in grote meerderheid aangaven ze bijzonder nuttig te vinden. Wel vonden ze de vorm (ongeveer dertig pagina's gedrukte tekst) niet ideaal: het was lastig om snel de benodigde informatie te vinden. Dit sterkt ons in het idee dat een digitale tool wenselijk is.

Met behulp van een **Startimpuls-beurs** van de Nationale Wetenschapsagenda ontwikkelen we op dit moment een prototype van de app. Deze proef-app wordt gebouwd door het Digital Humanities Lab van de Universiteit Utrecht en bevat vergelijkingen van het Nederlands met het Pools en het Syrisch Arabisch. In samenwerking met de Stichting Leerplanontwikkeling wordt lesmateriaal ontwikkeld, dat voldoet aan de nieuwste inzichten op het gebied van effectief Nt2-onderwijs. Toetsinstituut Cito denkt mee over het meten van de effectiviteit van de proef-app. Naar verwachting zal het prototype in februari 2018 te downloaden en te gebruiken zijn. Nt2-docenten uit diverse typen onderwijs (primair en secundair onderwijs, volwassenenonderwijs, schakelklassen, taalcoaches) zullen de proef-app testen en feedback geven. Op die manier kunnen we vaststellen of de app in de praktijk inderdaad nuttig blijkt, en wat er verbeterd kan worden aan vorm en inhoud.

Docenten kunnen in de app klikken op de eerste taal van hun cursist

Bij onze workshop over dit project op het Lescongres op 7 oktober 2017 kregen we enthousiaste reacties, maar er waren ook kritische geluiden en vragen. De grootste twijfel was hoe de app praktisch ingezet zou kunnen worden. Een Nt2-les is tenslotte te vol om tussen de bedrijven door een app erbij te pakken en informatie op te zoeken. We stellen ons dan ook eerder voor dat de docent de app gebruikt in de aanloop naar een cursus of les, ter aanvulling op de al gebruikte methode en het bestaande lessenplan.

Aanwezigen bij de workshop benadrukten verder dat de app niet te veel en te uitgebreide informatie zou moeten bevatten; dat zou leiden tot hetzelfde probleem als de bestaande contrastieve grammatica's hebben, namelijk dat ze te veel tijd en studie vereisen. Sommige bezoekers zagen liever een boekje dan een digitale tool. We nemen dit zeker mee in onze overwegingen, maar willen wel benadrukken dat een app beter doorzoekbaar is dan een gedrukt overzicht. Bovendien is een app relatief makkelijk te updaten en kunnen er altijd nieuwe talen aan toegevoegd worden. Wellicht kunnen we een digitale én een gedrukte variant uitbrengen – of dit mogelijk is hangt af van de financiering van het project.

Een ander discussiepunt in de workshop was het lesmateriaal dat aan de app toegevoegd zal worden, en dan met name de afstemming daarvan op verschillende doelgroepen. Een jonge leerder in een schakelklas heeft immers andere instructies en ander oefenmateriaal nodig dan een hoogopgeleide volwassen Nt2-leerder. Op dit punt zijn we nog volop in overleg met de Stichting Leerplanontwikkeling, het Cito en diverse onderwijsexperts binnen en buiten de universiteit. Gezamenlijk proberen we werkvormen te ontwikkelen die de verschillende talige kwesties kunnen integreren in het taalgebruik van de leerders. Hierbij volgen we de aanbevelingen in de handreiking Ruimte voor nieuwe talenten van de PO-Raad, over het omgaan met meertaligheid in het primair onderwijs.

Meer informatie

We hebben goede hoop dat we met de ontwikkeling van deze app kunnen voorzien in een behoefte die leeft bij veel Nt2-docenten. Of we hierin slagen hangt af van de dialoog met het veld: dit project kan alleen werken als ze voldoet aan de eisen van de Nt2-lespraktijk. We horen daarom graag van Nt2-docenten of ze dit initiatief nuttig vinden, en aan welke eisen de app zou moeten voldoen om bruikbaar te zijn. Ook zijn we op zoek naar docenten die de proef-app willen testen. We vragen geïnteresseerden om te mailen naar s.c.leufkens@uu.nl.

Sterre Leufkens

De auteur is postdoc bij de afdeling Nederlands (Taal, Literatuur en Communicatie) van de Universiteit Utrecht.
Correspondentie: s.c.leufkens@uu.nl.

Noot

De handleidingen zijn beschikbaar op de website <https://nt2.sites.uu.nl> en kunnen ook per mail bij de onderzoekers (Jacomine Nortier en Sterre Leufkens) worden opgevraagd.

Literatuur

Andringa, S., K. de Glopper & H. Hacquebord (2011).

Effect of explicit and implicit instruction on free written response task performance. *Language Learning* 61(3), 868-903.

Craats, I. van de (2004). **Eigen taal in Nt2-les?** Les 131, 19-21.